

הרב הוטרניר • משה דיין מאשר את התקציב, הזואולוגים מכשירים את השחיטה היהודית ורבנים חוששים מתמונת

חלק 7 | דדז

מחילנת – מורפיריה
Porphyrio hyacinthinus
 Purple gallinula, *Purpurhuhn*, Poulle
 gilinula, Фиолетовый, курочка

הרנונת – מלכי שלו
Crex crex
 Comcrake, *Wachtelkönig*, Râle
 de genêts, Копоченка

לא כשר
 Not kosher Nicht Koscher
 Non Cacher He Koutepuo

תושלמי – רלית
Rallus aquaticus
 Water rail, *Wasserralle*, Râle
 d'eau, Пастушок

לא כשר
 Not kosher Nicht Koscher
 Non Cacher He Koutepuo

בר נמחא – סופיה
Gallinula chloropus
 Moorhen, *Teichmuhn*, Poulle de
 Moorthen, Зеленая курочка

חונא וסונא – מיני מוצנא גדולה
Porzana porzana
 Spotted crane, *Wasserralle*, Râle
 d'eau, Marouette ponctuée, Пороzana

חובא – מוצנא נמדית
Porzana pusilla
 Bailon's crane, *Zwergstumpfhuhn*,
 Râle de bâillon, Малый погоzana

ספיקות דרב אסי
 The Problem birds according to Rav Assi
 Die fragwürdigen Vogel nach Rav Assi
 Doulos de Rav Assi
 Communia passa Assi

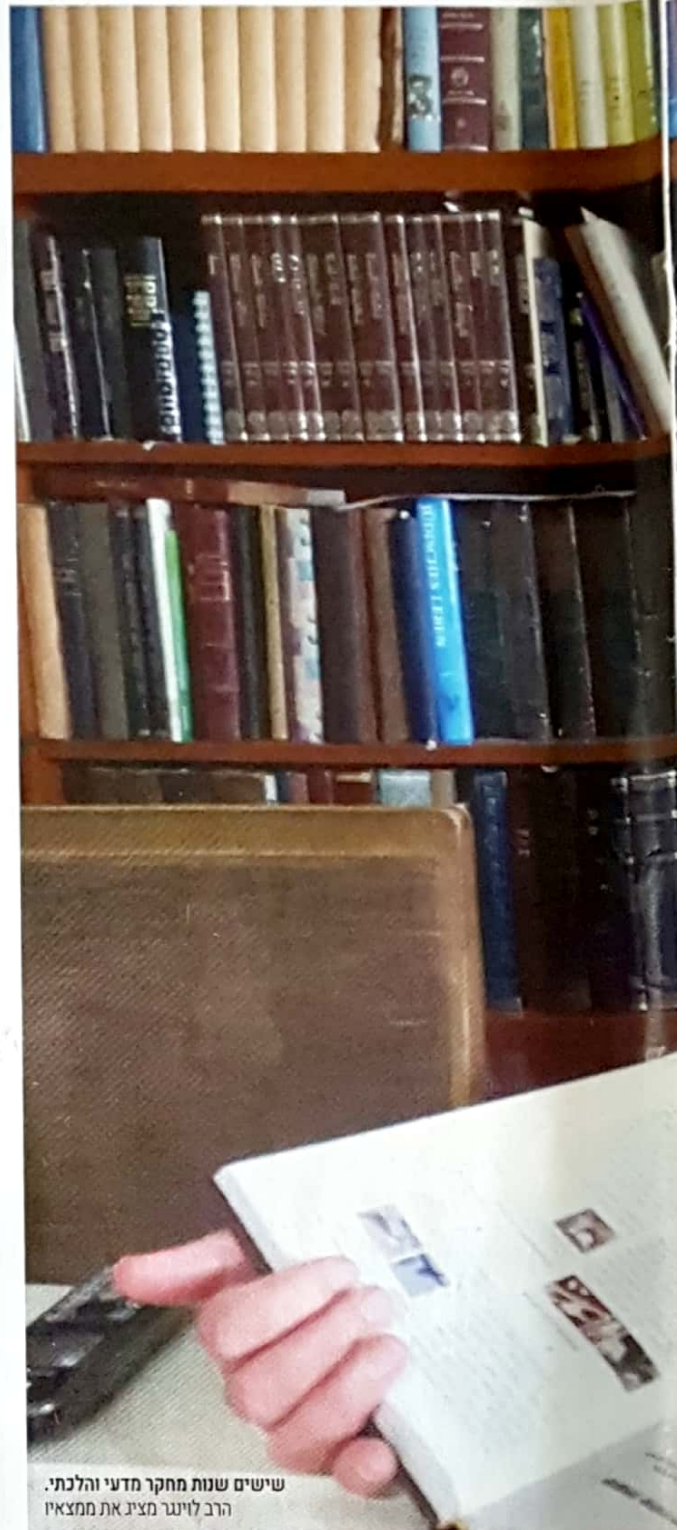
הספיקות דרב אסי הן עופות שבחם
 הקרקנו אמנם נקלף, אך רק בעזרת סכין.
 מרופ. א. אחרוני, שהיה הזואולוג של
 האימפריה העברית בירושלים, בדק
 את הקרקנו של עופות שונים שחיו בבבל
 (ובארץ ישראל) ומצא שכנראה מדובר
 בעופות ממשפחת החלילים (Rallidae).
 הוא גם מסביר את השמות, כי על פי רוב
 מדובר בשמות החופפים שמות צמחים.

חלק 7 | דדז

30 בקהילה
 ב' אלול תשע"ו 31

בינה להבחין בין שכוי

שישים שנות מחקר מדעי והלכתי.
הרב לוינר מציג את ממצאיו

רבן של קהילות מינכן ובזל, הרב ישראל מאיר לוינר, הוא כנראה הרב היחיד שמחזיק גם בתואר וטרינר וזואולוג בכיר מכמה אוניברסיטאות בעולם, והוא גם זה שהגרי"ש אלישיב ביקש לשמוע את דעתו בכשרות הז'בו. עכשיו כשמכל עבר נשמעים טיעונים על כשרות תרנגול הבראקל, הוא מתיישב לשוחח על הנושא שלו הקדיש את חייו • מסורת לדור

ישראל גרוביים

צילומים: ט. נבון

"שלום הרב לוינגר"

לחש הקול שמעבר לאפרכסת. "איר האט אפשר א פאר מינוט?" (-יש לכם אולי כמה דקות פנויות לשיחה). כשהדובר מהצד השני הזדהה כאחד מגדולי פוסקי דורנו, הרב

לוינגר אפילו לא היה צריך לשאול במה דברים אמורים. רק כמה ימים קודם לכן, הוא הוזמן לביתו של מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל. הטלפון הזה, הוא הבין מיד, הוא רק המשך.

לטובת מי שכבר הספיק לשכוח, "באותם ימים", משחזר הרב, "היה מישהו באחת ממערכות הכשרות בארץ שפקפק בכשרותו של ה'ז'בו' - תת-מין מבוית של בקר. הטענה הייתה שאין לפר זה מסורת - ולשיטת החזון איש יש להחמיר גם בזה. הרב אלישיב ביקש לשמוע את דעתי בנושא. ואכן, באתי לביתו ואמרתי את מה שיש לי לומר בנושא".

כמה ימים מאוחר יותר, הגיע הטלפון האמור מאחד מראשי העדה החרדית. "הוא ביקש שאפנה לו 'א פאר מינוט' (-כמה רגעים), ואני אמרתי: כבוד הרב, לנושא הזה אין לי כמה דקות. אני בשום אופן לא מוכן לדבר על דבר כל כך מורכב 'כמה דקות'. על זה מדברים באריכות רבה מאוד. אם יש לרב שעה להיפגש איתי, אהיה מוכן לדבר בשמחה".

אז אם עד לראיון הזה, היית בטוח שהשלישייה הזו: רב, וטרנר וזואולוג - יכולים להיפגש רק בפתיחים של בדיחות עתיקות, כשפגשתי את דמותו המיוחדת של הרב ישראל מאיר לוינגר,

לומר בקצרה. רק משפט אחד: "לפני שיצאתי, אמרתי לרב אלישיב, שצריך לזכור שבתוך שיקולי החומרה על ה'ז'בו, יש גם אלמנט של 'הפסד מרובה' כי הבשר של הישיבות והאברכים יעלה יותר יקר. חשוב לקחת גם את העניין הזה בחשבון לפני שבאים ליצור חומרה בסוגיות הללו. הגרי"ש הנהן בהסכמה".

שישים שנה ויותר משלושה עשר חיבורים, השקיע הרב לוינגר בביור סוגיות הכשרות, ועדיין הוא לא ממחר לשחרר הצהרות. "הנה", הוא מגיש שניים מתוך ארבעת כרכי הסדרה המונומנטלית 'מאור לכשרות', "כאן עסקתי בכל הפרשיות הללו בהרחבה, במשך ארבעים שנה. צריך לקרוא את זה לפני שמדברים". חמש מאות עמודים, מאות תמונות ואלפי מונחים לועזיים נדרשים למי שירצה להבין את מה שיש לרב-ד"ר לומר על הבראקל. ובכל זאת, גם שעתים בסלונו גדוש הספרים, היו מרתקות ופוקחות עיניים.

תורה עם דוקטורט

הדוקטורט והרבנות, הולכים שובים במשפחת לוינגר כבר שלוש דורות. אביו של הרב ישראל מאיר, ר' אליעזר לוינגר, היה גם הוא ד"ר ירא ושלם. "אלא שאבא היה דוקטור אמת, רופא שמתעסק עם בני אדם, ולא עם חיות". כמו שניתן לצפות ממי שמאחד תורה עם דרך ארץ, מוצאה של משפחת לוינגר ממינכן שבגרמניה. גם משפחת אמו פאולה (תרצה)

מסתבר שכבר לפני עשרות שנים נפגשו כל התפקידים הללו באיש אשכולות אחד. הוא שיהיה בחייו כרב הקהילות היהודיות במינכן ובבול ונודע בעולם היהודי ברשימת ספרים מרשימים על כשרות ושחיטה, מחזיק גם בתואר וטרנר וזואולוג מטעם אוניברסיטת ציריך השווייצרית ומטעם האוניברסיטה העברית בירושלים.

"אני לא היחיד שמשלב את שני התחומים הללו", הוא מתייך בענווה. "במסכת סנהדרין דף ה', מספר האמורא רב: 'שמונה עשר חדשים גדלתי אצל רועה בהמה, לידע איזה מום קבוע ואיזה מום עובר'. הידע על בעלי החיים ממש נחוץ למי שרוצה לפסוק על שחיטה וכשרות אוכלים מן החי".

על הפולמוס הנוכחי, בעניין כשרות תרנגול הבראקל, הוא מביט ממרומי פ"ג שנותיו בעניין רב. קורא כל פרט ומלבן כל מידע. ואם יש משהו שגורם לו אי נוחות, זה בדיוק העניין הזה: ההשטחה והרדידות של הדיון. "אנשים רוצים להכריע את הכול בכמה דקות. עומדים על רגל אחת, ומנסים באמצעות כמה פאסקווילים להבין בסוגיה שיש בה מורכבות הלכתית, וזואולוגית, היסטורית ולא רק. מבקשים מיד את השורה התחתונה. לא באמת מנסים להבין".

"כך גם היה בפרשת ה'ז'בו. הופכים שאלה הלכתית לעניין פוליטי-השתייכותי. אני זוכר שעוד לפני שנכנסתי לבית הרב אלישיב לדבר על הנושא, כבר היו כאלו שניסו לכוון אותי מה בדיוק עלי לומר ואפילו לשנות את עמדותי. הבנתי שלא כולם מחפשים את האמת".

אז את מה שאמר אז באריכות, הוא לא מעוניין

להבדיל בין הטהור ובין הטמא

ועד מסוימת סתחז

מותר או אסור?

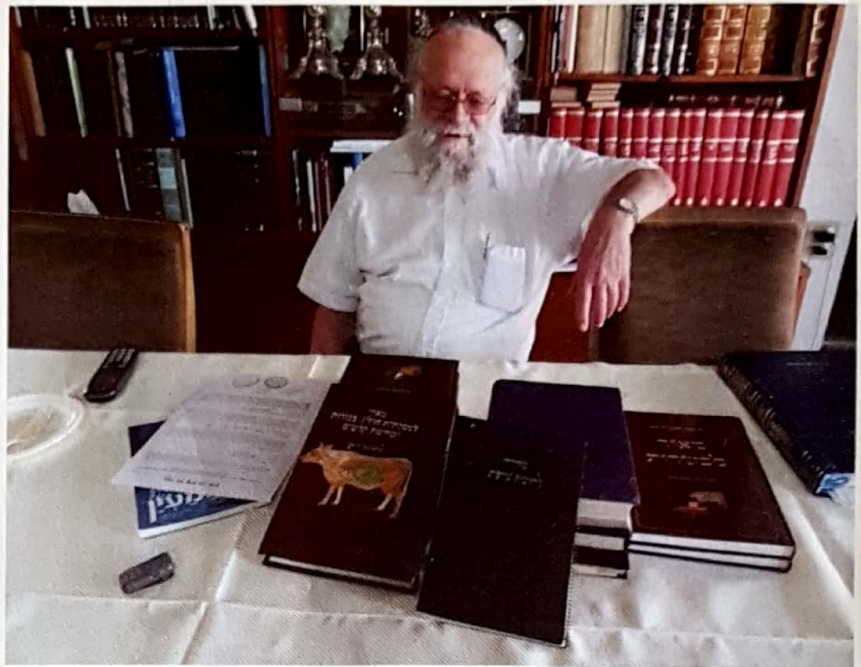
היוחסין של תרנגולי זמננו

מקורות נוספים שזוהוה מסוד

מסילות

"שום דבר לא חדש". מודעות המחמירים מפני שנים זכיתי לסלול את הדרך לתמונות המחמשה התורניות

**"זה היה אז חסר
תקדים. הלכתי
לכמה וכמה רבנים
לבקש הסכמה,
אף אחד לא נתן
לי. אמרו לי שזה
דבר מודרני מדי
בספרות התורנית"**

שגם נימקו שיש בזה משום 'לא תעשה לך פסל וכל תמונה'. איש לא הסכים איתי.

"הספר כמעט לא נמכר", הוא נזכר, "רק שני מוסדות התעניינו בו. הראשון הייתה הישיבה - יוניברסיטי בארצות הברית, ואחרי חצי שנה קיבלתי גם הזמנה מהכולל בגייטסהד שביקשו ללמוד הלכות טרפות."

לסיפור הזה יש סוף טוב: "אני בעצם 'אבי תמונת ההמחשה בספרות התורנית', הוא מצטחק, "כשאני מביט היום בעשרות ספרי העזר שיש בציבור שלנו על מסכת חולין - ואפילו בגמרות המבוארות שיש בהן שרטוטי אברים - אני יודע שלי הקטן יש זכות ראשונים על כך. אני סללתי את הדרך. אחרי שנים, כשהוצאתי את ספרי 'המאור למסכתות חולין', כבר קיבלתי הסכמות נלהבות מכל גדולי הדור. גם הספר הזה, 'מדריך להלכות טרפות', יצא לאור מאז במהדורות רבות. "אחד מפוסקי דורנו (הרב מבקש שלא נפרסם את שמו), אמר לי פעם: 'הספר הקטן הזה, הוא הרבי של כולנו. טריפות, למדתי ממנו. הציורים האלו היו לי לעיניים'."

בדף השער נחתם התואר "שו"ב" - שוחט ובודק. "זה היה עוד לפני שקיבלתי דוקטורט, ולפני שהוסמכתי לרבנות", הוא מתנצל. "עוד לא הייתי נשוי ולכן בחרתי לחתום כך, כי הייתה לי הסמכה לשחיטה."

עבודת הדוקטור, הייתה קשורה לזמן ולמקום: "מכיוון שהייתי בשווייץ, המדינה שבה נאסרה השחיטה היהודית מסוף המאה ה-19, החלטתי לעסוק בשאלת מוסריותה של השחיטה היהודית. בתחילה, היו כמה רבנים מקומיים שהתנגדו לזה. 'ומה תעשה אם בסופו של דבר, יתברר שאכן השחיטה לא מוסרית?', שאל אותי אחד הרבנים החשובים, אבל אני הסתמכתי על אמונה פנימית שהתורה שלנו אמת וצדק. המנחים שלי, היו פרופסור לאנטומיה ופרופסור לפיזיולוגיה, שניהם לא-יהודים, שהודו כי השחיטה היהודית אינה כרוכה בצער בעלי חיים."

שאלות הלכתיות כבודות משקל.

"יותר מזה", מוסיף הרב, "לפי הרמב"ם בהלכות מאכלות אסורות (פ"א ה"א) ישנה 'מצוות עשה - לידע הסימנים שמבדילין בהם בין בהמה וחיה ועוף ודג וחגב שמותר לאכלן ובין שאינו מותר לאכלן'. יש בלימוד הנושא הזה מצווה וחשיבות גם לגבי מי שאינו יצרן או ספק מזון. על אחת כמה וכמה מי שעסק בזה. החלטתי למלאות את המשבצת הזו, לשלב בין שני התחומים."

אמר ועשה. לקראת שנת תשט"ז יצא לשווייץ, ללמוד רפואה וטרינרית באוניברסיטת ציריך. "אלא שכמו בכל מקום שהלכתי, לא הסתפקתי רק בלימודים. עסקתי במקביל גם בפעילות חינוכית עם הנוער היהודי בשווייץ. הייתי מורה, לימדתי יהדות בבתי הספר המקומיים". כאן גם פגש את הג"ר יחיאל 'עקב ויינברג בעל 'שרידי אש' שהתמחה בשאלות השחיטה וצער בעלי החיים. "הוא העניק לי את ספרו העוסק בתחום."

**כשהרבנים
חששו מתמונות**

מהארון שמאחוריו, שולף הרב לוינגר ספר שנראה יותר כמו קונטרס. כריכות שחורות אגודות בספירלה, הכיתוב פשוטי למדי: 'מדריך להלכות טרפות' - "הספר הזה", מלטף הרב לוינגר בפרץ נוסטלגי, "משקף מהפכה בכל מה שקשור ללימוד הלכות טריפות בציבור החרדי". זהו ספרו הראשון שיצא בשנת תש"כ. "כמו שאתה יכול לראות, כתבתי אותו במכונת הכתיבה - סטנסיל - שהייתה לי."

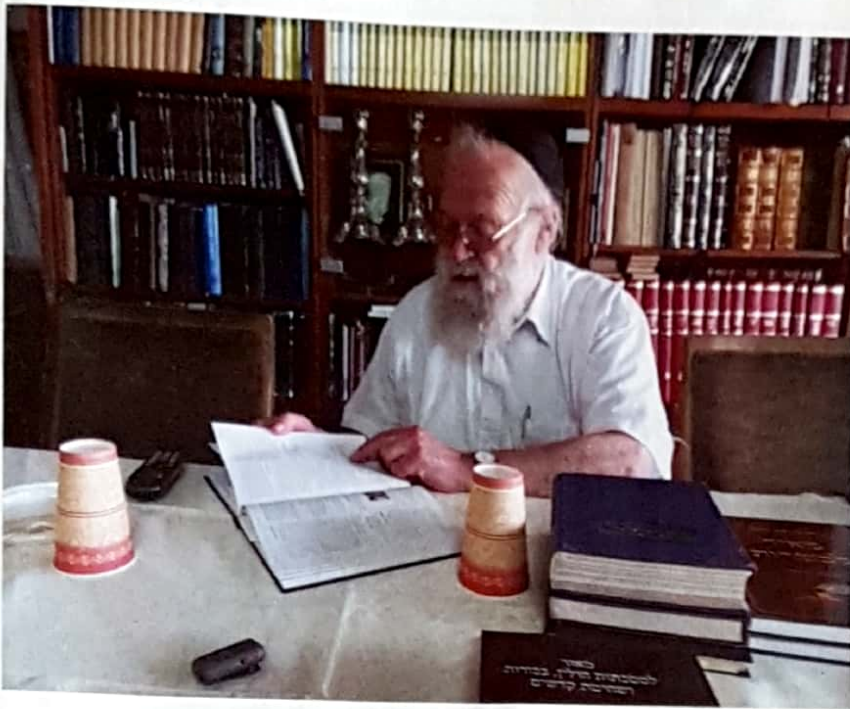
'המהפכה', שעליה מדבר המחבר, היא שרטוטים אנטומיים שהוא צייר במו ידיו וצילומים של חלקי בהמות שצילם בכיתת הלימודים באוניברסיטה. "זה היה אז משהו חסר תקדים. הלכתי לכמה וכמה רבנים לבקש הסכמה, אף אחד לא נתן לי. אמרו לי שזה דבר מודרני מדי בספרות התורנית. היו כאלו

הייתה גרמנית שורשית. "סבי, אבא של אמי, היה סגן נשיא התאחדות הסוחרים בבוואריה". אבל ההורים היו חדי מבט. "הם זיהו את האסון עוד לפני שהוא התחיל. כבר בסנונית הראשונה, כשהיטלר עלה לשלטון". בשנת תרצ"ג הם כבר עלו ארצה, התיישבו בירושלים והתגוררו בגבול שכונת רחביה ושערי חסד. זמן קצר לאחר מכן נולד בנם, ישראל מאיר.

"אבא", מקצר הרב לוינגר, "היה איש חיל. ממיסדי בית הספר 'חורב' שדגל בשילוב של תורה ודרך ארץ. הוא היה מקורב לרב השכונה הרב יעקב משה חרל"פ זצ"ל בד בבד עם עיסוקו המקצועי כרופא, ואמא ניהלה פנסיון בביתנו". אחיו הם הפרופ' יעקב לוינגר ראש החוג לפילוסופיה יהודית באוניברסיטת תל אביב, הרב משה לוינגר מאבות ההתיישבות היהודית ביהודה ושומרון, ועוה"ד חנייה לוינגר. והמסורת נמשכת גם לדור הבא, בנו הוא ד"ר אוריאל לוינגר, מומחה בתחום האתיקה רפואית, ממונה על תחום האתיקה בבית החולים בלינסון ומנהל המחלקה הפנימית בלניאדו.

כמובן מאליו, בצעירותו למד לוינגר הן בבית הספר הירושלמי 'חורב' שאביו היה בין מייסדיו. לאחר מכן בישיבת 'באר יעקב' ו'כפר הרו"ה' (בתקופה שהיו בה לימודי קודש בלבד). "בשנת תש"י הצטרפתי לגרעין הנח"ל הדתי הראשון 'שלהבת', שהקים את קיבוץ שעלבים. זו הייתה יוזמה של תנועת פא"י החרדית, אחד משני הקיבוצים החרדיים היחידים שהיו אז בארץ."

זה השלב שבו הוא פוגש את בעלי החיים, ובעיקר עופות. "במשק הזה היו לנו לולים ורפתות. כאן למדתי להכיר את בעלי החיים, את האנטומיה שלהם ואת הונים שלהם, באופן בלתי אמצעי". ההיכרות הזאת הולידה בקרבו מחשבות. "חשבתי לעצמי, איך יתכן שבכל ארץ ישראל - ולפי מה שידעתי, גם בעולם הגדול - אין וטרינר או זואולוג אחד שבקי גם בהלכה היהודית. ולא מדובר במשהו של מה בכך, שהרי בעניין הזה תלויות

"לא יתכן שאין בעולם וטרינר או זואולוג אחד שבקי גם בהלכה היהודית. החלטתי למלאות את המשבצת הזו, לשלב בין שני התחומים"

האם במשך השנים לא נעשו רישומים מסודרים של כל העופות הכשרים?

"בימינו, כשיש מצלמות משוכללות, זאת בהחלט אפשרות. אבל בימי קדם, זה היה עניין מאוד מסובך. כדי לתאר מסורת, אתה צריך לרשום שמות של עופות, אלא ששמות משתנים כמעט מדי יום לפי הזמן ולפי המקום. מה שנקרא 'פסיון' בשפה אחת, יכול להיות 'שלי' בשפה ובמקום אחרים.

"הנה דוגמה: במשנה במסכת חולין מוזכר עוף בשם 'קורא זכר' שיש לו דין מיוחד לגבי שילוח הקן. בפרוש המשניות לרמב"ם, נאמר שזה 'עוף ידוע - פרדי"ץ בלע"ז'. ולעומת זאת בתפארת ישראל הוא נקרא 'רעהההן'. אלא שמי שמכיר קצת, מבין שהמילה הזאת 'פרדי"ץ' היא מצרפתית שהרמב"ם ממש לא הכיר. כך נותרה התעלומה עד שהרב קאפח מצא את המקור הערבי של דברי הרמב"ם, שם הוא מדבר על 'חאל' - שזו חוגלה של זמנינו. מה שברור, שאין כמעט דרך לערוך רשימה של שמות שיכולים להתחלף בכל רגע.

"הניסיון הראשון, שאני לפחות מכיר, לתעד את המסורת, נעשה לפני כמאתיים שנה בקהילת ליוורנו שבאיטליה. החיד"א בספרו 'מחזיק ברכה' מעיד שהוא ראה את המסורת הזו. אבל מה שהשתמר בידינו זה הספר 'זבחי כהן' שנכתב על ידי אחד השוחטים הגדולים בדורו, ר' יצחק בן מאיר כהן. הוא היה כנראה הראשון שלא רק כתב את שמות העופות, אלא גם מביא בספרו שלושים ציורים של עופות שנאכלים במסורת.

"הבעיה הגדולה בציורים הללו, זו הטכניקה. לא תמיד אפשר לדעת בביטחון לאיזה עוף התכוון המצייר. אחרי חיפושים רבים שערכתי, גיליתי שיש עותקים של הספר הזה שבהם התמונות הן צבעוניות. עד היום הצלחנו למצוא שלושה עותקים שכאלו (שבאחד מהם חסר העמוד הראשון). עיון בתמונות מלמד שהן נצבעו ביד ושהתמונות חסרות הצבע שימשו כמסגרות לתמונות הצבעוניות. השילוב הזה של התמונות והשמות האיטלקיים,

הרב ואזנר ועוד ועוד. כשבאתי לר' שלמה זלמן אויערבך, הוא כבר הצטחק ואמר: 'אתה לא צריך הסכמה, אתה בר סמכא בתחום'."

מאז, נחשב הרב לוינר המומחה בנושאי זואולוגיה ובהיבטים התורניים-הלכתיים שלה. הוא חקר את זהותם וכשרותם של בעלי חיים שונים המופיעים במקרא ומאמריו נחשבים יסודיים בתחום. כמו כן, כיהן בשלל תפקידים רבניים, בין השאר סגן מגל כשחזר לכהן בעיר מגורי הוריו - מינכן שבגרמניה, ובמשך עשרים ושתיים שנה היה רב הקהילה היהודית בבול וי"ר ועדת הכשרות של איחוד רבני אירופה.

מסורת מצוירת מליורנו

כמי שמתמחה גם בהלכה וגם בזואולוגיה, איך הרב רואה את הוויכוח הנוכחי סביב פרשת הבראקל?

"ראשית כל חשוב להבהיר, פותח הרב לוינר, "כשמדובר על מסורת של עופות, זו ממש לא שאלה זואולוגית! הגמרא אומרת ש'אמן הצייד לומר: עוף זה התיר לי רבי'. יש להניח שבכל מה שקשור לזואולוגיה ולשמות העופות, הצייד עצמו בקי הרבה יותר מאשר החכם, ובכל זאת לא הזואולוג הוא הקובע, אלא הרב.

"זה נושא שמאוד חשוב להבין. כשמדובר על 'מסורת', אין למדע מה לתרום. יתכן שזואולוג יגיד על שני עופות, שלמעשה הם זן אחד למרות שהם נראים שונים, אבל המסורת מסתמכת בעיקר על המראה. השוחט והרב, לא מסתכלים על רצפים של ד.נ.א. אלא על מה שעייניהם רואות. הגדרת המין בדברי חז"ל אינה זהה בהכרח להגדרה המדעית. מסורת של עוף מסוים מבוססת בעיקר על מראהו. חשוב לזכור שהשוחטים אינם זואולוגים, ולכן לפעמים יש לאסור עופות שדומים לעופות הטמאים."

כעבור זמן פרסם הרב לוינר ספרים נוספים המסבירים אתי הצד המדעי שבשחיטה ומלמדים על מוסריותה. במקור נכתבו הספרים בגרמנית ובאנגלית והם שימשו כלי הסברה מרכזי כנגד דרישת אגודות צער בעלי חיים באירופה לאסור את השחיטה היהודית. לימים תורגם אחד הספרים גם לעברית.

בשנת תשכ"א, עזב את שווייץ, אחרי שכבר הקים את משפחתו עם זוגתו, בת למשפחת שטרנבוך השווייצרית. "בזכותה אני גם קרוב של ראב"ד העדה החרדית ר' משה שטרנבוך, שלא פעם שוחח עמי בענייני שחיטה ואף העניק הסכמה לספריי."

כאן החל לעבוד בשירותים הווטרנריים בצפון הארץ. כעבור זמן עבר להתגורר בבני ברק והחל לעבוד במחלקה לזואולוגיה של אוניברסיטת בר-אילן. לימים עשה דוקטורט נוסף באוניברסיטה העברית בירושלים בחקר מערכת העצבים. הנושא (ונא לא להיבהל): "מעקב אחרי שחרור והעלמות טרנסמיטרים בחללי מערכת העצבים תוך פרפוזיה של חללים אלו."

זה השלב שבו החליט לגייס את הידע הרחב שלו למען הכשרות של מדינת ישראל. "עד אז לא היה שום סדר ורישום בכל העניינים הללו של טרפות. אני זוכר שהתייצבתי אז לפני משה דיין, שבאופן מפת"ניקי טיפוסי כיהן אז כשר החקלאות, וביקשתי לקבל מימון מהמדינה למחקר מקיף בנושא. דיין, היה ענייני ושאל: 'כמה הנושא הזה שווה למדינה?... כך הייתי הראשון שהסדיר את רישומי הטרפות במדינה'."

באותם ימים, גם הקים את ה'מכון לחקר הטרפות', ליד המחלקה לזואולוגיה באוניברסיטת בר-אילן, בשיתוף עם ה'מכון לחקלאות על פי התורה' המרכז את כל ענייני הכשרות של בעלי החיים. באותה תקופה גם הוציא את ספרו 'מזון כשר מן החי', שכבר קיבל כמה הסכמות נוספות. "הראשון שהסכים לי היה מרן הרב עובדיה יוסף, אחריו באו כל גדולי ישראל: הרב אלישיב,

מאפשר לנו בהרבה מהמקרים לדעת בבירור על אילו עופות מדובר, אבל זה בהחלט עסק מורכב.

מסורת העופות שונה במהותה מכלל המסורות שיש ביהדות?

"שאלה מצוינת. זה היסוד הכי חשוב שרק מעטים מבינים אותו. זו מסורת שונה לגמרי מכל מה שאנחנו מכירים. ניקח למשל מסורת של אתרוגים. אבא הראה לבנו אתרוג ספציפי ואמר לו: זה אתרוג. כך זה עובר מדור לדור. וכך יש משהו שיכול לומר על אתרוג תימני למשל, אבא שלי לא הכיר בזה.

"כשמדברים על עופות, אנחנו צריכים מסורת שלילית. כלומר, כל מה שאנחנו חייבים לדעת זה שהעוף שלפנינו הוא לא פרס ולא עזניה ולא אף אחד מהעופות הטמאים. התורה, בניגוד לכל המקומות האחרים, לא מפרטת את שמות העופות הטהורים, אלא 'את אלה תשקצו מן העוף' - רשימת העופות האסורים. רק עוף שלא נמנה על הרשימה הזו וגם לא נכלל בתוספת של 'למינו', מותר לאכילה.

"זה מאוד מסבך, משום שכדי להתיר עוף עלינו להכיר את כל העופות הטמאים, כדי להחליט שהוא לא משתייך אליהם. מה גם שמדובר בעופות נדירים שלא מצויים במקומות ישוב. בדיוק בגלל זה נתנו חז"ל סימנים מאוד מפורטים למסורת. חלוקת אצבעות, הימצאות הזפק וקורקבן נקלף וגם צורת הביצה".

ואיפה נכנס עניין ההכלאות וההנדסה הגנטית?
הרב לוינגר מתחייך. הוא מדפדף בספר ומראה לי כמה עשרות עמודים שמוקדשים בדיוק לשאלה הזו, שהוא אמור לתמצת עכשיו למילים ספורות של עיתון. "בתחום הזה", הוא אומר לבסוף, "שורר

הבלבול הכי גדול. אנשים - אמילו לומדים - לא עושים הבדל בין זריעת כלאים, לבין תערובת והכלאה והנדסה גנטית. בחודש האחרון התפרסם מכתב ארוך שכתבתי בנושא, בקובץ התורני 'המעייין', ואין לי דרך לתמצת את זה למילים ספורות".

שני זנים לתרנגול

נחזור לסערה העכשווית של הבראקל ותרנגולי הפטם. על מה הוויכוח?

"לפני הכול", אומר הרב לוינגר, "חשוב לזכור שמשם לא מדובר בסערה שהתחילה היום. בספרי שיצא לאור בתשע"ב כבר סיפרתי על כך. כל החששות הללו התחילו לפני מאתיים שנה, כשהובאו לארצות הברית תרנגולים ממזרח אסיה ומאירופה והם הוכלאו כדי ליצור זנים חדשים. הזנים שידועים לנו מההכלאות הם 'מלאי', 'קוציץ' ו'אסיל'. אלא שבשעתו אף אחד לא ידע שמדובר בעופות מוכלאים וכמעט לא דיברו על כך. ההכלאה היחידה שדנו עליה הפוסקים, היא זו של הקוציץ, שבספרות ההלכתית נקרא 'קובריצער' על שם האי קפריסין שממנו הופץ.

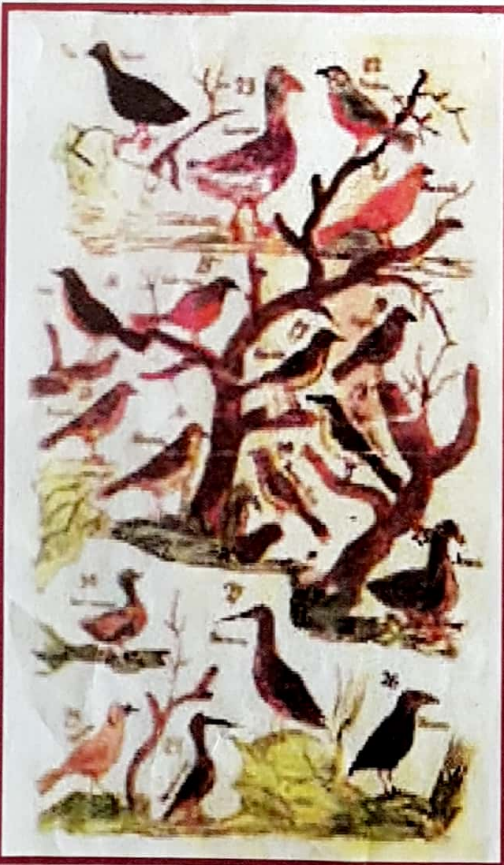
"כאן בארץ, כל ענף הלול הוא די צעיר. הוא מתחיל בשנת תרפ"ב. התרנגולת המקומית 'בלדי' הוכלאה עם גזעים כמו לגהורן ועוד, אבל בכלל ענף הלול היהודי לא תפס מקום בחקלאות, כי התרנגולים הערביים היו זולים יותר. כך שכל המסורת הישראלית התחילה בעיקרון בשנת תש"י על בסיס של שושלות טהורות של 'דוק' לבן

והכלאות 'קורניש'. "כמי שגידל את התרנגולים האלו כבר בשנות החמישים, אני יכול להעיד בעדות הכי אישית שטענתם של מגדלי הבראקל שמבקשים לערער את המסורת של תרנגולי הפטם, ממש לא נכונה. יש לו מסורת מבוססת ואיש לא יכול להגיד שלא שחטו אותו כאן בארץ בשנים ההן.

"אלא שלמיטב הבנתי - ושוב, לא נדרשתי להכריע בסוגיה שמסורה להכרעתם של פוסקי הדור - מדובר בשני זנים מובהקים של תרנגולים. יש שוחטים רבים שיכולים להעיד שהם שחטו גם את הבראקל. כשמדובר על זני תרנגולים יש לנו מסורת. כדי לשבור את המסורת הזו, לא מספיק בשינוי גנטי, אלא נצטרך להגיע לשינוי מראה חיצוני עד שנסתפק האם מדובר בתרנגול.

"קראתי את הטיעונים על השינוי בחלוקת האצבעות, כמו על שינוי במבנה השיעור והצוואר, ועם זאת נראה שמספיק ששוחטים יעידו שהם אכן שחטו את העופות הללו כדי שלא נוכל לאוסרם. אני אישית יכול להעיד, שלפחות בכל מה שקשור למראה, בחנויות ירושלמיות מוכרות, היו גם תרנגולים ערביים שבהחלט מזכירים את הבראקל. ההסתייגות היחידה מהעוף הזה, היא שמדובר בעוף יקר ומאוד לא מוצלח לבישול ולבשר - עד שגם בזה יטפלו בהנדסה גנטית..."

ככל שמתארכת השיחה ונערמים הפרטים, גובר החשש שלא להוציא הוראה מעשית מהדברים. "בכל הדורות היו פולמוסים מרתקים כאלו, על כשרות העופות", מזכיר הרב לוינגר לסיום. "זה רק מראה לנו שמדובר בתחום חשוב שנחוץ ללמוד אותו בצורה רצינית. אני שמח שעלה בידי לתרום לו, ומתפלל שלא תבוא תקלה לעם ישראל".

המסורת הראשונה. ציורים צבעיים מהספר 'זבחי צדק' ליוזנו